

Jaarvergadering

Uitnodiging voor de Jaarvergadering op dinsdagavond 26 mei 1992 om 20.15 uur in de deelgemeentesecretarie aan de C.N.A. Looslaan 1.

De agenda van de Algemene Ledenvergadering van de VSW luidt:

1. Opening en mededelingen
2. Ingekomen stukken
3. Notulen van de verenigingsvergadering van 23 mei 1991
4. Verslag van de activiteiten van de VSW in het jaar 1991
5. De staat van enkele waardevolle gebouwen
6. De uitgereikte oorkonden en schildjes in 1991
7. Voorstel aanpassing schildjesreglement
8. Jaarrekening 1991 en begroting 1992
9. Benoeming leden financiële commissie
10. Verkiezing bestuursleden
11. Rondvraag
12. Sluiting

➤ Voor de toelichtingen zie pagina 2

excursie

Het lag in de bedoeling de Algemene Ledenvergadering te combineren met een bezichtiging en wel van het Museum Chabot aan de Berglustlaan 12. Om diverse redenen kon dit geen doorgang vinden. In plaats daarvan nodigen wij onze leden uit zich bij ons op te geven voor een bezichtiging van het museum waarbij de beheerder, mevr. C.N. Tol-Breugem een toelichting bij de collectie zal geven.

De bezichtiging vindt plaats op zaterdag 30 mei en zaterdag 13 juni a.s. om 10.30 uur 's ochtends. Leden die hierbij aanwezig willen zijn verzoeken wij zich op te geven bij de secretaris (zie laatste pagina); per keer kunnen maximaal 15 à 20 bezoekers worden ontvangen in het museum.

* * * * *

* * * * * JAARVERGADERING

Toelichting bij de agenda:

- ad 3 De notulen liggen vanaf heden ter inzage bij de secretaris mevr. L. Berger-Schut na telefonische afspraak (4223598) en vanaf 19.45 uur ter inzage in de vergaderzaal.
- ad 4, 5, 6 en 8 Deze punten worden elders in deze "tussen Wilgenplas & Rotte" toegelicht.
- ad 7 Het 'fenomeen' uitreiking oorkonden en gevelschildjes achten wij nog altijd een geslaagd initiatief. Wij ervaren echter het reglement, dat nauw omschrijft onder welke voorwaarden de uitreiking kan plaats vinden, niet geheel meer passend bij de dagelijkse praktijk. Wij stellen u derhalve voor dit reglement op een aantal plaatsen aan te passen. De toelichting vindt u op pagina 11 in dit nummer. Zoals op de vorige jaarvergadering door het bestuur toegezegd: het oude schildjesreglement ligt voor belangstellende leden ter inzage (na telefonische afspraak) bij het secretariaat, tel. 4223598.
- ad 8 Statutair treedt mevr. W.G.E. van den Bosse-Glerum af. In haar plaats zal het bestuur in de vergadering een nieuw lid voorstellen. Daarnaast stelt het bestuur voor de beide andere leden, de heren F. Kemp en A.F.M. van der Cammen te herbenoemen.
- ad 9 De secretaris van het bestuur, mevr. L. Berger-Schut treedt statutair af, zij is niet bereid een herbenoeming te aanvaarden. Wij hebben hier, zij het ongaarne, begrip voor. Mevr. Berger heeft drie volle bestuursperioden, dus negen jaar, op voortreffelijke wijze al het secretariaatswerk van onze vereniging verricht, een taak die bijzonder veel tijd, inzet en tact vraagt. De VSW is haar hiervoor veel dank verschuldigd. Een opvolger vinden voor zo'n zware taak is niet eenvoudig en het bestuur is verheugd u te kunnen berichten dat mevr. H.B. Heetman-van Riel bereid is gevonden een benoeming als secretaris te aanvaarden. De vergadering wordt voorgesteld haar als secretaris van het bestuur te benoemen. (N.B. het adres van mevr. Heetman is Willem Nagellaan 22, 3054 BX Rotterdam, tel. 4225789)
- Ons bestuurslid mr. A.M. Mout treedt statutair af, hij is bereid een herbenoeming te aanvaarden; aan de vergadering wordt deze herbenoeming voorgesteld.
- N.B. De overige, niet aftredende bestuursleden zijn, met tussen haakjes het jaar van hun aftreden:
- ir. P. Mulder, voorzitter ('94), mevr. S.M. Brand-Nieuwenhuyzen, penningmeester ('93), mevr. A.A.M.E. van der Heijden-van der Eerden ('94) en ir. J. Fens ('93).

Gewone en buitengewone leden kunnen tegencandidaten stellen; deze moeten uiterlijk een half uur voor de vergadering bij het bestuur zijn opgegeven. Elke candidaat moet worden ondersteund door tenminste vijf leden.

Gewone leden die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen, kunnen een ander lid (geen bestuurslid zijnde) schriftelijk machtigen namens hem op te treden en te stemmen. Een lid mag niet meer dan vier volmachten aannemen.

JAARVERSLAG *****

Onderstaand treft U aan het verslag over alle zaken, waarmede onze vereniging zich in 1991 heeft beziggehouden.

JAARVERGADERING EN BESTUUR

De jaarlijkse ledenvergadering vond plaats op donderdag 23 mei 1991. Deze vergadering werd gehouden in de kantine van de Volkstuinvereniging "Ons Genoegen" aan de Hoge Limiet. De presentielijst werd door 37 aanwezigen getekend.

Hoewel het goed gebruik is voorafgaand aan onze ledenvergadering een kleine excursie te houden, is daarvan ditmaal afgeweken, omdat informatie over het IPNR een zéér belangrijke zaak werd geacht.

De heer Wouter Zwamborn - voor onze wijk medewerker van de Dienst Stadsontwikkeling Rotterdam - wist aan de hand van kaartmateriaal op voortreffelijke wijze duidelijk te maken hoe ingrijpend onze leefomgeving de komende decennia mogelijk zal veranderen door de ontworpen plannen: verplaatsing en vergroting vliegveld, incl. nachtvluchten, gecombineerd met de aanleg van o.a. een geheel nieuwe woonwijk en bedrijfsterreinen, plus de daarvoor noodzakelijke aanleg van tracé's voor verkeer en openbaar vervoer.

Tijdens de vergadering was aan de orde het aftreden van mevr. mr. W. Hennink-Versteeg. Zij wenste wegens drukke werkzaamheden na twee ambtsperiodes haar bestuurslidmaatschap te beëindigen.

Onze voorzitter, ir. J. Fens, was tien jaar bestuurslid ten tijde van deze vergadering en had daarvan negen en een half jaar als voorzitter gefungeerd. Om een tienjarig voorzitterschap af te ronden stelde het bestuur voor de voorziene voorzitterswisseling pas op de novemberbijeenkomst te effectueren en de heer ir. P. Mulder, sedert mei 1988 deel uitmakend van het bestuur, vooruitlopend tot nieuwe voorzitter te benoemen. De leden gingen bij acclamatie accoord met dit voorstel. Het bestuur is na deze wijziging als volgt samengesteld:
ir. J. Fens - voorzitter tot nov. 1991, ir. P. Mulder - voorzitter vanaf nov. 1991; mevr. L. Berger-Schut - secretaris; mevr. S.M. Brand-Nieuwenhuijzen - penningmeester; mevr. A.A.M.E. v.d. Heijden-v.d. Eerden en mr. A.M. Mout - leden.

HET LEDENBESTAND

Per 1 januari 1992 telde onze vereniging 451 leden.

PUBLICATIES

Onze "Februariëbrief" vergezelde de toezending van de acceptgiro ten behoeve de jaarlijkse bijdrage. In de hierin gepubliceerde nieuwjaarsoverweging van de voorzitter werd vooral aandacht besteed aan het tweetal ruimtelijke plannen (IPNR en Plan de Limieten), welke mogelijke uitvoering een zeer gezichtsbepalende invloed zal hebben.

In het meinumnummer (27) van "tussen Wilgenplas & Rotte" werden - zoals statutair verplicht - het financiële jaaroverzicht en de toelichting daarop, alsmede het jaarverslag van het secretariaat gepubliceerd.

Het oordeel van de Schildjes Commissie - leidend tot het uitreiken van een tweetal oorkonden voor met een schildje bekroonde panden - werd gepubliceerd. Ook de huidige staat van historisch waardevolle gebouwen werd belicht. Het feit, dat Staatsbosbeheer en de Bomen Stichting een landelijke inventarisatie van waardevolle bomen voorlopig hebben afgerond, werd onder de aandacht van de leden gebracht. Van de door deze Stichting geregistreerde monumentale bomen in ons werkgebied werden foto's + beschrijving afgedrukt. Een aanpassing van het zgn. Schildjesreglement werd nodig geoordeeld: een voorstel werd in dit meinumner gepubliceerd. Het thema van de novemberkrant (28) luidde "Kwaliteit in Beweging". De aard van de erin opgenomen artikelen hield dan ook verband met de studie-opdracht van de deelgemeente naar de hoofdkenmerken van onze deelgemeente. Een bericht van de Stichting Berg en Broek en een integraal afgedrukte copie van een aan de Rijksdienst v.d. Monumenten Zorg gerichte brief, betreffende een voorstel tot aanvulling van de Rotterdamse MIP-lijst pasten uitstekend in dit kader. Het zesde vouwblad in successie - gewijd aan de buurtschap Terbregge - kwam in november beschikbaar en kon aan de aanwezigen op de najaarsbijeenkomst worden aangeboden. Ons lid de heer G. Tuijnenburg Muijs dient in dit verband speciaal te worden genoemd als de bevlogen man, die gestaag bezig is de gegevens en "weetjes" te verzamelen, die de samenstelling en uitgave van deze vouwbladen mogelijk maken.

NAJAARSBIJEENKOMST

Op woensdag 20 november 1991 vond in de Tivolizaal van "Lommerrijk" de jaarlijkse najaarsbijeenkomst plaats.

Voor de pauze behelsde het programma de traditionele uitreiking van de oorkonden, behorende bij de gevelschildjes. De heer Frans Jozef van der Heijden, medewijkbewoner en lid van de Tweede Kamer, was bereid ditmaal deze taak voor zijn rekening te nemen.

De eigenaren van de bekroonde panden werd voorgehouden, dat de Schildjes Commissie een streng, doch h.i. rechtvaardig oordeel velde en dan ook niet schroomde aanwijzingen voor aanvullende verbeteringen te formuleren, welke hen ter overweging werden voorgehouden. Een drietal panden, tw. Grindweg 19, Straatweg 167 en Terbregseweg 1-3, viel deze bekroning ten deel.

Ná de pauze was de heer Klaus Vollmer- stedenbouwkundige bij het adviesbureau OD 205 te Delft - uitgenodigd om de door dit bureau uitgevoerde studie-opdracht van de Deelgemeente toe te lichten. Het is een goede zaak wanneer onafhankelijke deskundigen het huidige woon- en leefklimaat van onze wijken óók als hoogwaardig beoordelen en omschrijven. De prachtige dia's onderstreepten dit gegeven.

Ook dit jaar was de Tivolizaal goed gevuld met een tachtigtal belangstellenden.

SCHILDJES EN SCHILDJESREGLEMENT

De Schildjes Commissie werd dit jaar gevormd door de heren ir. E. Alberts, ir. B.V. van den Bergh en A.F.M. van der Cammen. Door deze commissie werd wederom een zorgvuldige beoordeling opgesteld, zodat aan de hand van goed geformuleerde argumenten een weloverwogen bekroning tot stand kon komen.

In de praktijk van beoordeling van de voorgedragen objecten is gebleken, dat het reglement wat aanpassing behoefde. Ook zouden sommige tekstgedeelten wat eenvoudiger geformuleerd kunnen worden. Gekozen werd daarom voor een geheel nieuwe redactie van het reglement, gepubliceerd in de meikrant, waarin bescheiden praktische aanpassingen hun beslag kregen. De definitieve vaststelling daarvan werd aangehouden tot de meivergadering van 1992.

COMMISSIES

De Studie en Inventarisatie Commissie werd dit verslagjaar gevormd door mevr. L.G. de Jong-Winkel en de heren W. de Jonge, W.E. Skoda, G. Slob, G. Tuijnenburg Muijs en M.D. van Wensveen (voorzitter) als vaste kern. Door de aanwezigheid van hr. J. Fens of hr. P. Mulder was een direkte informatie-uitwisseling met het bestuur mogelijk. Incidenteel verleende de heer A.F.M. van der Cammen medewerking.

Na de actualisering van de inventarisatie is een voorzichtig begin gemaakt met de classificatie van de bijzondere gebieden. De Kerkstraat zal als "vingeroefening" dienen. De collectie fotopanelen (prachtig expositiemateriaal) telt dit jaar een vijftal panelen.

De Bergse Plassen Commissie werd in het verslagjaar gevormd door mevr. Van Senus en de heren F.J. Kuperus (voorzitter), L. Lockhorst, L. van der Torre, G. Tuijnenburg Muijs, A.E. Snoek en M.D. van Wensveen.

Door deze commissie is dit jaar opnieuw aandacht gevraagd voor diverse illegale activiteiten van terreingebruikers langs de Strekkadeplasoever. Nadat ná de deelraadsverkiezingen in maart van dit jaar een nieuw dagelijks bestuur in de deelgemeente was aangetreden, is deze klacht met foto's gedocumenteerd wederom bij dit collega gedeponereerd. Het steekt de commissieleden, dat op de C.N.A. Looslaan t.a.v. dit probleem niet op actieve wijze gereageerd wordt.

De Financiële Commissie verrichtte de haar statutair opgelegde taak het financiële jaarverslag te controleren. De Commissie bestond aan het begin van het jaar uit de heer J. de Jong, mevr. G.E. v.d. Bosse-Glerum en de heer F. Kemp. Op de jaarvergadering werd de heer J. de Jong, statutair niet herbenoembaar, opgevolgd door de heer A.F.M. van der Cammen.

OPEN MONUMENTENDAG

Bij de vijfde Open Monumentendag op 14 september moest onze vereniging verstek laten gaan. Van de vrijwilligers en bestuursleden, die deze representatieve taak plegen te vervullen, waren velen op die dag verhinderd.

De coördinerende Rotterdamse organisatoren hadden dit jaar ervoor gekozen accenten te leggen bij jongere ensembles van waardevolle elementen, zoals het Watertorengedebied en Delfshaven buitendijks. Ook schoolgebouwen (o.a. het Rotterdamsch Lyceum te Delfshaven) waren hierbij betrokken.

MONUMENTENCOMMISSIE

In september van het verslagjaar is de Monumenten Commissie opgegaan in de gecombineerde Commissie voor Welstand en Monumenten Rotterdam.

Op papier is dit een logische stap, omdat in het verleden de afzonderlijke commissies niet altijd met elkaar overlegden, wanneer dit toch eigenlijk wel noodzakelijk was. De tijd zal leren of dit samengaan ook een zorgvuldige afweging van de "monumentale" belangen zal opleveren.

Het opstellen van de Monumenten Inventarisatie Projekt-lijst door de gemeente Rotterdam werd in 1990 afgerond en aan de Rijksdienst v.d. Monumenten Zorg aangeboden. De gemeente was niet direct bereid onze vereniging inzage te geven in deze lijst: de opdrachtgever was de RDMZ, zodat de gemeente zich niet tot openbaarmaking gerechtigd achtte. Toen dit dilemma doorbroken was bleek, dat op het gemeentelijke voorstel een 33-tal door ons als monumentwaardig gekwalificeerde panden niet was opgenomen. Een overzicht daarvan, gedocumenteerd met foto's, is in het verslagjaar (zie novemberkrant) door ons als aanvullend voorstel aan de Rijksdienst toegezonden. Het is niet bekend of dit voorstel in het nu volgende Monumenten Selectie Project zal meespelen.

STICHTING BERG EN BROEK

De in het vorige verslag vermelde besprekingen rond het herstel van het pandje Kerkstraat 31/33 met de gemeente Rotterdam, werden in 1991 afgerond. Het resultaat daarvan is, dat gecombineerd aannemers- en doe-het-zelf-werk volgens een door de Stichting opgesteld plan op een termijn van anderhalf jaar zal leiden tot een gerenoveerd huisje, dat zich op bescheiden wijze zal voegen in het authentieke karakter van de bebouwing aan de oostzijde van deze oude dorpse straat.

Zoals bekend wordt het door de Stichting betreurd, dat bij een op zich hoogwaardige renovatie van een ander pandje aan dezelfde straatzijde door gevelwijziging (twee eenvoudige voordeuren werden tot één royale ingang met luxe deur getransformeerd) de voormalige symmetrie van het ensemble teniet is gedaan.

ZUSTERVERENIGINGEN

Wegens het samenvallen van vergaderdata was het ons onmogelijk het door de Stichting "Oud Zevenhuizen/Moerkapelle" georganiseerde overleg bij te wonen.

Door uitwisseling van de verenigingsperiodieken is er wel bekendheid met elkaars activiteiten.

CONTACT DEELGEMEENTE

In de maanden maart en april heeft op deelgemeentelijk bestuursniveau als gevolg van de deelraadsverkiezingen weer even tijdelijk een kleine storm gewoed. Na afloop hiervan bleek een herschikking van de bestuurlijke taakverdeling te hebben plaatsgevonden.

Voor de bestuursperiode 1991-1995 zetelt nu fulltime op de secretarie de heer J. Leeninga (voorzitter deelgemeente vorige bestuursperiode) als portefeuillehouder Beheer, Ordening en Milieu. Het is voor onze vereniging prettig, dat de in de vorige periode opgebouwde goede verstandhouding niet doorbroken wordt door wisseling van de wacht.

Voor zowel het deelgemeentelijk bestuur als het verenigingsbestuur is de inhoud van de stroom rapporten, welke door de afronding van de M.E.Rapportage en de E.E.Rapportage inzake het I.P.N.R. beschikbaar is gekomen, zéér belangrijk.

Heel duidelijk komt daaruit naar voren, dat het aangename leefklimaat rond de Bergse Plassen door een mogelijke uitvoering van de plannen in hoge mate zal worden aangetast.

Landschappelijk gezien vormen de aanleg van een grootschalige nieuwe rijksweg aan de oostzijde en de eventuele aanleg van een Hoge Snelheids Lijn (niet in de IPNR-rapportage opgenomen) aan de westzijde een hele grote ingreep in deze gebieden.

In hoeverre ons gebouwde bezit bedreigd en/of aangetast zal worden (o.a. door de sterk vervuilende emissie van de voorziene grote toename van vlieg-, vrachtauto- en autoverkeer) valt niet in te schatten. Dát er aantasting zal zijn leert de ervaring rond Schiphol.

De deelgemeente en de VSW hebben elkaar nodig, wanneer het gaat om de verdediging van de hoogwaardige kwaliteit, die, zoals bleek uit het onderzoek van het bureau OD 205, zo nadrukkelijk aanwezig is. Onze vereniging zal zich de komende jaren intensief met deze materie moeten bezig houden.

januari 1992. L. Berger-Schut, secretaris.

VSW KRAAKT "BRILJANT" PLAN

Op verzoek van de IPNR-klankbordcommissie heeft de VSW op 15 februari jl. haar mening gegeven op een manifestatie in 'Lommerrijk', in de veronderstelling - hoe naïef wellicht ook - dat inspraakgroepen wezenlijk iets aan de plannen kunnen veranderen. Op het door burgemeester Peper als „briljant" gekenschetste plan, leverde de VSW bij monde van bestuurslid ir. J. Fens de volgende punten van kritiek.

LUCHTHAVEN ('SCHIPHOL-ZUID')

- enorme invloed op de infrastructuur van onze wijken;
- nadelige effecten van verkeersbeweging en luchtverontreiniging (verzuring door CO₂, zwavel- en stikstofverbindingen), ook voor gebouwen en in het bijzonder de oudere;
- toeneming van milieubelasting, in strijd met het Nationale Milieuplan Plus;
- consequenties op langere termijn, knooppunt van activiteiten kan steeds meer activiteiten oproepen.

RIJKSWEG

- voorkeur voor een tracé met een wijde boog om de wijken heen (tracé A of B) en met een tunnel onder de Rotte;
- een tracé in een 'open bak' vlak langs Terbregge en Hillegersberg (vari-

ant C) wordt uit milieu/geluids/leefbaarheidsredenen afgewezen.

- Een 'tunnelvariant' zou wellicht denkbaar zijn, zij het dat deze 180 miljoen extra kost; in geval van bezuinigingen (wie zorgt voor de zeven miljard?) tijdens de uitvoering bestaat het gevaar dat voor een minder gunstig alternatief zoals de 'open bak' gekozen wordt;
- De VSW twijfelt of de nieuwe Rijksweg inderdaad leidt tot halvering van het verkeer op de Grindweg en Molenlaan.

HOGE SNELHEIDSLIJN (HSL)

- De provincie heeft de voorkeur het bestaande tracé van de Hofpleinlijn te gebruiken. Voor welke variant ook gekozen wordt, in ieder geval betekent de HSL een grootschalige aantasting van bebouwing en leefklimaat in het Kleiwegkwartier en Schiebroek.

DE STAAT VAN ENKELE WAARDEVOLLE GEBOUWEN

De VSW heeft in november 1990 een inventarisatie van monumenten en andere historische gebouwen in onze deelgemeente opgesteld, alfabetisch op straatnaam, welke inventarisatie bij de secretaris van het bestuur ter inzage ligt en welke (37 pagina's) voor f 15,00 bij de secretaris verkrijgbaar is.

*** GRINDWEG 65 "Hoeve Koot"

De schuren, welke nog geen nieuwe bestemming hebben, verkeren in een zorgelijke staat.

** KERKSTRAAT 31

Door actie van de stichting Berg en Broek wordt deze woning thans grondig gerestaureerd; naar verwachting is het herstel begin '93 voltooid.

*** STRAATWEG 171

Hoeve "Vruchtenburg", voormalige boerderij met schuren en waterput. Een monumentwaardige schuur (met waterput) rechts achter op het terrein is reeds gesloopt; de onderhoudstoestand van de leegstaande voormalige boerderij baart de VSW al jaren lang grote zorgen. Gelet op deze uitzichtloze situatie zou wellicht een oplossing denkbaar zijn waarbij de deelgemeente een nieuwe woning dicht achter de huidige boerderij met schuur toestaat, op voorwaarde van grondige restauratie van deze laatste.

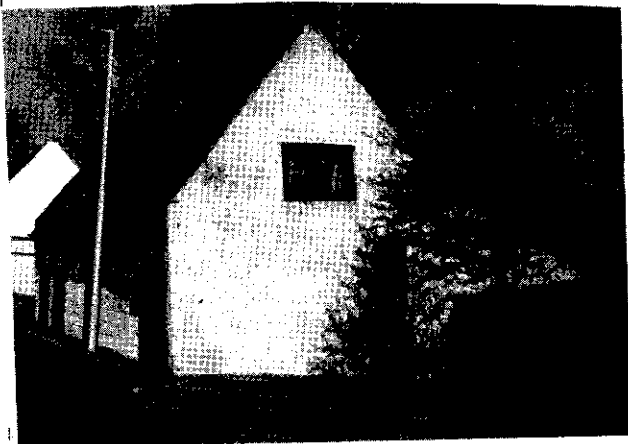
Op verzoek van de deelgemeente maakte de VSW een beschrijving van de Hoeve Vruchtenburg in de huidige situatie, voorzien van een historische terugblik.

** GRINDWEG 680

Boerderij met aangebouwde schuur. Na jarenlange leegstand en dreiging door sloop wordt de boerderij thans opgeknapt en is reeds weer bewoond; zie voorts pagina 13.

** BERGSE LINKER ROTTEKADE 296

Dit leegstaande woonhuis verkeert in zeer slechte staat. Door bezwaar van de VSW en mede doordat het pand op de MIP-lijst voorkomt is dreigende sloop en nieuwbouw tot dusverre voorkomen.

* KLEIWEG 64

Nassaukerk; deze is gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw van appartementen; zie voorts pagina's 17 e.v.

RAPPORT VAN DE SCHILDJESCOMMISSIE 1991

De commissie, bestaande uit de heren B.V. van den Bergh, A.F.M. van der Cammen en E. Alberts, beoordeelde de vijf door het bestuur geselecteerde objecten en kwam tot een eenstemmig oordeel.

GRINDWEG 19
familie Schepel

Het in zeer slechte staat verkerende huis is op initiatief van de Stichting Berg en Broek gerestaureerd en voor de aanvang van de restauratie overgenomen door de familie Schepel. Hoewel op enkele onderdelen wel aanmerkingen kunnen worden gemaakt: de goot, de duidelijk niet ambachtelijke omlijsting van de dakkapellen en de gepleisterde schoorstenen, is er sprake van zorgvuldig herstel, waardoor een karakteristieke woning is behouden. Het grote, zeer verwaarloosde erf wordt door de eigenaar eigenhandig opnieuw ingericht.

Gebleken is dat door het initiatief van Berg en Broek en met grote inspanning van de eigenaar een karakteristiek woonhuis in de originele situatie en daarmee een waardevol stedenbouwkundig beeld is behouden.

Advies: toekenning schildje. ▼

STRAATWEG 167
familie de Ruiter

Het monumentale woonhuis is vrij ingrijpend en zorgvuldig gerestaureerd, waarbij de oorspronkelijke, karakteristieke raampartijen zijn hersteld. Aan de voorkant is een klassieke tuin aangelegd.

Na de restauratie is het huis wit geschilderd, waarbij de natuurstenen lateien boven de ramen en de voordeur zijn weggeschilderd. Omdat deze lateien sterk medebepalend zijn voor het karakter van de architectuur heeft het huis

hierdoor aan expressie verloren. Voorts is geconstateerd dat de dakkapellen aan de voorkant, die kennelijk later zijn aangebracht, afwijken van de veel mooier gedetailleerde, originele dakkapellen aan de zijkant.

Met de restauratie is een heel belangrijke bijdrage geleverd aan het stedenbouwkundig beeld van de Straatweg; wel zou de eigenaar er op moeten worden gewezen dat door het weghalen van de verf op de lateien dan wel deze anders te kleuren, het met de restauratie beoogde doel beter bereikt zou worden.

Advies: toekenning schildje. ▼

TERBREGSEWEG 1-3
familie van der Kloos

Dit betreft de boerderij bij de Irenebrug, bestaande uit een woonhuis met aangebouwde stal; op het erf staan een vervallen hooimijt en een nieuwe houten schuur. Het woonhuis verkeert nog vrijwel geheel in de oorspronkelijke staat; bij de januaristorm van '90 is de achtergevel en een deel van het dak ingestort.

Bij de herbouw van de stal - eigenhandig met hulp van vrienden en familie - zijn de oorspronkelijke ijsselsteentjes schoongebikt en opnieuw gebruikt. Hoewel de gevel niet meer overeenkomt met de vroegere, is door dit hergebruik en door toepassing van ijzeren ramen en gepotdekselde planken een alleszins acceptabel geheel verkregen. De stal die voor de storm met golfplaten was afge-

dekt, heeft samen met het woonhuis een afdekking van zwarte betonpannen gekregen.

Gelet op de bijzonder grote inspanning van de eigenaar waardoor het behoud van de boerderij op een unieke plaats in Terbregge zeker is gesteld, wordt een schildje geadviseerd. ♡

- Van één object dat de commissie op verzoek van het bestuur beoordeelde, een gerenoveerd volkswoningbouwcomplex dat stedenbouwkundig interessant is, werd geoordeeld dat de kwaliteit zowel architectonisch als stedenbouwkundig wat achteruit is gegaan.

Advies: geen schildje.

- Van een bestaand leegstaand pand dat een VSW-schildje draagt, vroeg het bestuur aan de commissie, gelet op artikel 6.3. van het reglement of de onderhoudstoestand van het pand niet dermate slecht was, dat tot intrekking van het schildje moet worden overgegaan.

De commissie meende inderdaad dat het pand niet meer schildjeswaardig is. Het VSW-bestuur zal, zodra een nieuwe eigenaar bekend is, met deze contact opnemen om adequaat herstel te bereiken dan wel het schildje in te trekken.

HOE VER REIKT DE DOELSTELLING VAN DE VSW?

Sommigen zullen zich wellicht afvragen of de VSW met haar kritiek op het IPNR ('VSW kraakt "briljant" plan') haar statutaire boekje niet te buiten gaat.

Immers dat doel is volgens artikel 3 het behouden en herstellen van geschiedkundig, architectonisch, stedenbouwkundig en landschappelijk waardevolle elementen in onze deelgemeente, een en ander met inbegrip van hun omgeving. Het bestuur meent dat het doel ruim moet worden uitgelegd, dat ook milieuaspecten daarbij een rol spelen en dat daarom ook op bedreigingen van het milieu als door het IPNR en de HSL kan en moet worden gereageerd.

Immers landschappelijk waardevolle elementen worden geschaad door lawaai van luchthaven en Rijksweg; voorts worden geschiedkundig en architectonisch waardevolle elementen aangetast door luchtverontreiniging en tenslotte worden stedenbouwkundige en landschappelijke elementen visueel bedreigd door de nieuwe Rijksweg en de HSL.

Het bestuur heeft overwogen artikel 3 van de statuten, zoals in de februari-brief al aangekondigd, te verduidelijken

door toevoeging van milieuaspecten. Helaas hebben de oprichters van de vereniging wijziging van het "Doel" van de VSW praktisch onmogelijk gemaakt (andere bepalingen van de statuten kunnen wel zonder grote problemen worden gewijzigd). Daartoe is een "bijeenkomst" (dus geen vergadering waarin met volmachten kan worden gestemd) nodig, waarin alle leden aanwezig zijn, die dan allen voor die wijziging moeten stemmen, dus zonder stemmen tegen of blanco stemmen.

Zo'n wijziging is vrijwel uitgesloten zodat het dan eenvoudiger lijkt de vereniging te ontbinden en een nieuwe vereniging op te richten met een gewijzigd artikel 3. Omdat het echter alleen om een verduidelijking van het doel gaat, acht het bestuur zo'n maatregel buiten proporties. Besloten is geen statutenwijziging voor te stellen en er van uit te gaan dat het doel: behoud en herstel van genoemde waardevolle elementen, mede de milieuaspecten omvat.

NIEUW 'SCHILDJES' REGLEMENT

TOELICHTING

Het vorige schildjesreglement is 13 jaar oud en behoeft naar de mening van het bestuur en de commissie die jaarlijks rapporteert herziening.

De tekst is gemoderniseerd en ingekort; onduidelijke bepalingen zijn vervallen en de indeling is overzichtelijker gemaakt.

De belangrijkste aanpassingen betreffen

- art. 2.3: de vermelding van een bijzonder gebied.
- art. 6.2: schrapping van de bepaling dat het schildje kan worden ingenomen bij verkoop of beëindiging huur.
Enig criterium voor innemen is verwaarlozing of verminking.

Reglement op de onderscheiding van bijzondere objecten ('Schildjesreglement')

1. Doel van de onderscheiding is het stimuleren van de zorg voor het behoud en het herstel van belangrijke objecten gelegen in Hillegersberg, Schiebroek of Terbregge.
 - 2.1 De onderscheiding wordt met inachtneming van het bepaalde in artikel 3 uitgereikt aan diegene door wie als eigenaar, huurder of pachter de in artikel 1 genoemde zorg is besteed aan een bepaald object.
 - 2.2 Onder belangrijk object wordt verstaan:
een bouwwerk met het daarbij behorend terrein dat als monument, monumentwaardig, beeldbepalend of beeldondersteunend wordt beoordeeld of dat is gelegen in een bijzonder gebied.
 - 2.3 Onder een monument wordt verstaan een bouwwerk, dat op de monumentenlijst, als bedoeld in de Monumentenwet, is geplaatst. Onder monumentwaardige, beeldbepalende en beeldondersteunende gebouwen worden verstaan de bebouwen welke als zodanig voorkomen in de door de Vereniging gehanteerde inventarisatie zoals deze gold op 1 januari van het jaar waarin een voordracht als bedoeld onder 4.1 wordt ingediend.
Voorts worden als monumentwaardig aangemerkt bouwwerken welke op de "voorlopige" monumentenlijst, bedoeld in de Monumentenwet, voorkomen, dan wel als monument erkend zijn ingevolge de gemeentelijke monumentenverordening.
Een bijzonder gebied is een als zodanig aangeduid gebied in een door de Vereniging opgemaakte inventarisatie van bijzondere gebieden zoals deze gold op 1 januari van het jaar waarin de voordracht als bedoeld in artikel 4.1 wordt ingediend.
 - 3.1 De onderscheiding kan uitsluitend worden verleend indien aan alle onder 3.2 tot en met 3.4 genoemde criteria is voldaan.
 - 3.2 Het object moet zijn gelegen binnen het gebied zoals omschreven in artikel 3 van de statuten van de Vereniging.
 - 3.3 Degene aan wie de onderscheiding wordt verleend dient zich aanzienlijke inspanningen te hebben getroost voor het behoud of herstel van het object.
 - 3.4 a Bij monumenten en bij monumentwaardige gebouwen dient de staat waarin het object na de inspanningen is komen te verkeren, zo veel mogelijk architectuur-historisch verantwoord te zijn.

- b Bij beeldbepalende en beeldondersteunende gebouwen dient de staat waarin het gebouw verkeert, ook na eventuele verbouwing of uitbreiding, architectonisch verantwoord te zijn, ook wat betreft materiaalkeuze en rekening te houden met het karakter van de omgeving. De terreinafwerking dient recht te doen aan het karakter van het gebouw en de omgeving.
 - c Indien het een nieuw gebouw in een bijzonder gebied betreft dienen bouwvormen, architectuur, maat, schaal en materiaalkeuze in harmonie te zijn met de omgeving, zonder dat van "geschiedvervalsing" sprake is (volledig verantwoorde herbouw van een aldaar eerder afgebroken pand wordt niet onder geschiedvervalsing begrepen).
- 4.1 De voordracht voor de onderscheiding geschiedt door het Bestuur. Voorts kan ieder lid van de Vereniging een dergelijke voordracht bij het Bestuur doen.
 - 4.2 Het Bestuur legt alle voordrachten jaarlijks voor aan een door het Bestuur daartoe benoemde commissie, bestaande uit drie personen. Ten minste twee leden van deze commissie dienen deskundig te zijn op het gebied van de architectuur, architectuurhistorie of stedenbouwkunde.
 - 4.3 De commissie rapporteert haar bevindingen over alle ingekomen voordrachten aan het Bestuur.
 - 4.4 De beslissing omtrent toekenning van de onderscheiding berust bij het Bestuur.
 - 4.5 De uitreiking van de onderscheiding geschiedt door of namens het Bestuur, op een in overleg met de belanghebbende te bepalen wijze.
 - 5.1 De onderscheiding bestaat uit een oorkonde en een schildje.
 - 5.2 Het schildje blijft eigendom van de Vereniging en wordt op een zichtbare plaats op het object bevestigd.
 - 5.3 De oorkonde wordt eigendom van degene aan wie de onderscheiding is verleend, en bevat naam, jaar, aanduiding van het object en de belangrijkste redenen die tot de toekenning hebben geleid.
 - 6.1 Het Bestuur beoordeelt periodiek de onderhoudstoestand van de bekroonde objecten.
 - 6.2 Bij verwaarlozing of verminking van het bekroonde object kan het schildje worden ingenomen.
 - 6.3 De beslissing tot het terugnemen van het schildje wordt door het Bestuur slechts genomen na advies van een fungerende, onder 4.2 bedoelde commissie, en na het horen van de eigenaar, respectievelijk pachter of huurder van het object.
 - 6.4 Dit reglement is vastgesteld in de ledenvergadering van 26 mei 1992.

vouwblad TERBREGGE

Een vouwblad over Terbregge, rijk geïllustreerd met twaalf tekeningen en een kaart, liet de VSW in 1991 het licht zien. Het werd samengesteld door de heren G. Tuijnburg Muijs, D.J. Klamer en J. Fens.

Terbregge is een oud veendorp met eigen karakter, dat een bewogen geschiedenis kent, zoals de grote brand van 1775. Op die geschiedenis gaat het vouwblad in, alsmede op de thans nog aanwezige fraaie, deels monumentwaardige panden. Daarnaast bezit Terbregge nog drie rijksmonumenten: de molen 'De Vier Winden', het Boterdorps Verlaat en de boerderij Terbregse Rechter Rottekade 240.

CORNELIAHOEVE

GRINDWEG 680

De Grindweg heeft me altijd geboeid. Niet alleen omdat mijn familie er woont (n° 40), maar ook omdat we af en toe schuin aan de overkant bij mevrouw Richters (n° 19) een kopje thee dronken. Misschien zijn we maar een paar keer geweest maar wat maakte dat een indruk!; honderden aan de wand gestapelde schilderijen, de lucht van verf en vocht en achter in de tuin een atelier waar gipsen afgietsels stonden van grote beelden. Bovendien een windbuks waar mijn broer en ik mee op blikjes schoten en dat alles in geen 50 jaar veranderd.

Later zag ik dat mevrouw Richters weg was en heb ik geprobeerd het pand en de grond in mijn bezit te krijgen. Er was echter ook nog een andere kandidaat. De Stichting Berg en Broek begeleidde één en ander. Bij de notaris werd toen uit een blikken beschuittrommel de naam van de nieuwe eigenaar getrokken. Vanaf die dag zijn Grindweg 19 en de nieuwe bewoner onverbrekkelijk met elkaar verbonden.

Wij hebben toen verder gezocht. Via-via werden we gewezen op Grindweg 680. De heer Molenaar (die de boerderij via de gemeente pachtte) heeft voor vele tientallen mensen de deur geopend. Ik vond het gelijk geweldig. Evelien kon mijn enthousiasme slechts heel gedeeltelijk delen. Nu maakte het geheel inderdaad een zeer verwaarloosde, sombere, zelfs naargeestige indruk.

De bouwkundige staat was – ondanks een paar behoorlijke problemen – ronduit goed. De fundering, muren en vloeren waren op het dak na bijna 100%. Jarenlange lekkage had hier en daar wel voor grote problemen gezorgd; sommige dingen waren verrot.

De boerderij is in 1908 gebouwd voor „Land is zekere bezitting“. Het geheel (inclusief de stal) meet 11.26 m x 43.16 m. De stal is 31 meter lang en gaf plaats aan ongeveer 61 koeien. Naar ons idee in die tijd geen gering aantal.

Voordat we aan de renovatie begonnen, hebben we ons van verschillende kanten goed laten voorlichten. De boerderij was – en is – in praktisch originele staat. Er was door de jaren heen wel verbouwd maar dit was gelukkig niet ingrijpend geweest. In het oude boenhok bijvoorbeeld zat een badkamer die eenvoudig te verwijderen bleek.

De c.v. in het boenhok (nu tijdelijk de keuken), vloerverwarming, konvektor die achter de lambrizing is weggewerkt, nieuwe hardhouten ramen met een oude stijl, dubbel glas, gedeeltelijk boven alles kaal (op de voorkamers na) en een complete – in brede delen uitgevoerde – nieuwe indeling zijn dingen die we zelf hebben gedaan.

We zijn er echter nog niet maar langzamerhand krijgt het steeds meer vorm. Zo nu en dan komen er mensen op bezoek die met ons eens zijn dat er wel degelijk schot in de zaak zit.

Een paar zaken zijn duidelijk: de kinderen vinden het fantastisch, wij houden voorlopig nog even vol en de oude Corneliahoeve wordt weer zoals zij was: praktisch en mooi in al haar eenvoud.

O.A.G. Ciolina

* 1991 Jaarrekening * Begroting 1992 *

Hieronder wordt kort een toelichting gegeven op de financiële resultaten van de vereniging in het afgelopen jaar. Daarna treft u het cijfermatig overzicht aan, waaraan is toegevoegd de begroting voor het jaar 1992.

HET LEDENBESTAND

Ook in het afgelopen jaar hebben zich in het ledenbestand enkele mutaties voorgedaan. Het lidmaatschap werd beëindigd door 12 gewone leden en 1 donateur. Daar stond tegenover dat 7 nieuwe leden zich aanmeldden. De vereniging bestaat per 31 december 1991 uit 451 leden (423 gewone leden, 27 donateurs en 1 buitengewoon lid) tegen 457 op 31 december 1990.

DE VERENIGING

- Realisatie 1991.

De contributie-inkomsten zijn bijna f 190,- lager dan begroot voor 1991. Een positieve ervaring was de extra bijdrage van f 500,- van een van onze leden.

Door een goed gebruik te maken van de rente die op spaargeld is te verkrijgen, zijn de rente-inkomsten beduidend hoger dan een jaar geleden was te voorzien.

De bestuurskosten - inclusief de kosten voor de ledenadministratie - zijn binnen de begroting gebleven.

De post drukwerk ledencontact is veel lager uitgevallen dan op de begroting stond vermeld. De oorzaak hiervan is dat de 'Meikrant' - in tegenstelling tot vorig jaar - weer is vervaardigd bij de drukker die dit al jaren doet.

De post onkosten commissies is minder hoog uitgevallen dan oorspronkelijk begroot. Het maken van relevante foto's van de wijk heeft niet die omvang aangenomen die gepland was. De realisatie hiervan is doorgeschoven naar 1992.

- Begroting 1992.

De bestuurskosten zullen in 1992 hoger zijn dan de afgelopen jaren, onder meer doordat de schrijfmachine zal moeten worden vervangen en de portokosten zullen stijgen.

Bij het begroten van de drukwerkkosten is rekening gehouden met het eventueel weer elders moeten laten drukken van ons verenigingsorgaan.

De vereniging is van plan in 1992 een

regelmatig terugkerende fotowedstrijd te houden. Voor dit doel is op de begrotingspost bijzondere actie een bedrag van f 300,- uitgetrokken.

Op de post diversen is onder meer rekening gehouden met het feit dat het afscheid van de secretaris, die zoveel voor onze vereniging heeft betekend, op passende wijze kan plaatsvinden.

Het jaar 1991 heeft een batig saldo opgeleverd van f 5940,33. Dit is vooral veroorzaakt door hogere rente-ontvangsten en lagere uitgaven. Voor 1992 is een saldo geraamd van f 3775.

PUBLICATIES

In het afgelopen jaar kwam gereed het vouwblad 'Terbregge'. De aanwezigen op de najaarsvergadering ontvingen hiervan een exemplaar. De overige exemplaren zijn evenals de reeds eerder verschenen vouwbladen, voor de verkoop beschikbaar.

Van de herdruk van 'De Ambachtsman' zijn 83 boeken verkocht.

BALANS

Ondanks het feit dat jaarlijks in maart aan de leden een acceptgiro wordt toegezonden teneinde daarmee de contributie te kunnen betalen, is er steeds een aantal leden dat reeds voor die tijd zijn contributie voldoet. Dat is ook in 1991 (voor 1992) weer het geval geweest, zij het in mindere mate dan in voorgaande jaren.

Apart op de balans vermeld is de waarde van de tweede druk van 'De Ambachtsman'.

Op de balans zijn niet opgenomen bezittingen van de vereniging zoals kantoorbehoeften, een schrijfmachine, acceptgirokaarten, aanmeldingskaarten, een diaverzameling en het in de loop der jaren verzamelde historisch materiaal. Deze zijn bij aanschaf reeds afgeschreven. Bovendien bezit de vereniging 18 schildjes (waarde f 404,10) en tentoonstellingspanelen (waarde f 226,37), alsmede een aantal in 1990 aangeschafte fotopanelen (waarde f 265,97).

.....
De JAARCIJFERS luiden:

	Realisatie 1990	Begroting 1991	Realisatie 1991	Begroting 1992
a) VERENIGING:				
BATEN:				
Contributies gewone leden	8945,--	9000	8812,50	9200
Bijdragen donateurs	405,--	450	390,--	400
Bijdragen buitengewone leden	25,00	25	25,--	25
Eenmalige bijdragen	-,--	-	500,--	-
Rente vereniging	1072,41	1100	1428,58	1900
<u>Overige baten</u>	<u>10,--</u>	<u>-</u>	<u>-,--</u>	<u>-</u>
TOTAAL:	10457,41	10575	11156,08	11525
LASTEN:				
Bestuurskosten	364,68	500	410,90	800
Drukwerk ledencontact	1870,--	1700	797,36	1500
Propaganda	684,--	600	600,05	700
Vergader- en excursiekosten	830,50	1200	1275,95	1400
Onkosten commissies	924,22	900	637,45	900
Lidmaatschappen	136,--	150	111,--	150
Subsidies	1000,--	1000	1000,--	1000
Bijzondere acties	5,90	100	-,--	300
Diversen	180,69	200	232,50	400
<u>Onvoorzien</u>	<u>332,46</u>	<u>500</u>	<u>150,54</u>	<u>600</u>
TOTAAL:	6328,45	6850	5215,75	7750
Saldo vereniging:	4128,96	3725	5940,33	3775
b) PUBLICATIEFONDS:				
BATEN:				
Rente publicatiefonds	1319,46	1600	1524,75	2000
<u>Verkopen boeken e.d.</u>	<u>1944,40</u>	<u>1500</u>	<u>920,--</u>	<u>700</u>
TOTAAL:	3263,86	3100	2444,75	2700
LASTEN:				
<u>Productiekosten</u>	<u>-,--</u>	<u>500</u>	<u>564,--</u>	<u>500</u>
TOTAAL:	-,--	500	564,--	500
Saldo publicatiefonds:	3263,86	2600	1880,75	2200

.....

BALANS per:	<u>31-12-'89</u>	<u>31-12-'90</u>	<u>31-12-'91</u>
ACTIVA:			
Giro, banken	40.510,17	47.727,99	55.249,07
<u>Voorraad (boeken)</u>	<u>6.251,--</u>	<u>5.138,50</u>	<u>4.471,--</u>
TOTAAL:	46.761,17	52.866,49	59.720,07
PASSIVA:			
Reservefonds	19.959,74	24.088,70	30.029,03
Vooruitbet. contr./don.	625,--	700,--	400,--
Publicatiefonds	19.676,43	22.940,29	24.821,04
<u>Afschrijving boeken</u>	<u>6.250,--</u>	<u>5.137,50</u>	<u>4.470,--</u>
TOTAAL:	46.761,17	52.866,49	59.720,07

* * * * * AFSCHEIDSREDE IR J. FENS * * * * *

Enkele punten uit de toespraak van Jack Fens bij zijn afscheid als voorzitter, in de najaarsbijeenkomst op 20 november 1991.

"Er is een tijd van komen en tijd van gaan, oeroude wijsheid die denk ik nog steeds opgaat. Andere wijsheden: een frisse wind, nieuwe bezems vegen schoon, en zo zullen er nog wel meer zijn.

Ik sta nu hier met gemengde gevoelens; een korte terugblik wilt U mij denk ik niet ontnemen.

Ik heb mijn gedachten geordend in een drietal items.

- Het eerste is de VSW in de wijk en in de wereld.

Wij hebben het al vaker gezegd: de VSW is een belangenorganisatie, wij mogen enigszins kortzichtig zijn, een brede afweging van belangen is niet onze taak doch die van het politiek bestuur.

Blijf echter wel midden in de maatschappij staan, met een open oog en oor voor de ontwikkelingen, maar met behoud van het waardevolle, ons kultureel erfgoed. Wij zijn geen sterke bestuurlijke of economische macht, wij praten meest over het bezit van anderen en wij moeten het hebben van goede wil.

Daarnaast moeten wij ons er bewust van zijn dat - mondiaal gezien - wij over 'luxe'-problemen praten. Onze vanzelfsprekende vrijheid van meningsuiting is met name in Oost-Europa een onbekend goed.

Tevens strijden wij voor een incidenteel pandje, terwijl elders in de wereld door oorlogsgeweld een beschaving van vele eeuwen dreigt te worden vernietigd.

- De VSW kent vele activiteiten.

Wij kennen de ledenvergaderingen en de najaarsbijeenkomsten. Wij hebben de schildjesuitreiking door vele illustere politiek en maatschappelijk belangrijke figuren, wij houden exposities en excursies en kennen bijzondere acties zoals de 'open monumentendagen' of schenken een boom.

En wij schrijven wat af, 2 x per jaar een 'Wilgenplas en Rotte', een februari-brief, de vouwbladen en boeken, en - sinds kort - beleidsnotities.

- Daarmee kom ik op het beleid.

Een eerste conclusie is dat het politiek beleid in de verkiezingsprogramma's meer belooft dan het waar maakt. Wij spraken al jaren over een gewenst monumentenbeleid voor dat men in Rotterdam ermee kwam, maar dat geldt ook

voor de Deelgemeente die - om welke reden dan ook - niet toekomt aan het voeren van een adequaat beleid, dat recht doet aan ons plaatselijk kultuurbezit. Daarnaast heeft de Deelgemeente ook nog het probleem dat het maken van een beleidsondersteunend Ruimtelijke Ordenings-instrumentarium binnen Rotterdam niet de hoogste prioriteit heeft.

Gaarne komt de VSW te hulp, zoals zij dat heeft gedaan met een beleidsnotitie over de Grindweg en de Hoge Limiet. Wellicht is dit voor de Rotte-oeveren ook een gewenste activiteit.

Wat zijn nu terugblikkend de leukste ervaringen?

Zo is ons eerste najaarsthema „De wijk is 1000 x Uw huis” mijns inziens nog steeds de beste, immers persoonlijke betrokkenheid van U allen begint bij hetgeen U zeer na staat, Uw eigen 'home'.

Daarnaast heb ik goede herinneringen aan de avond van het eerste lustrum, met de leerzame, maar wel moeilijke, lezing van Rutger Smook: „Wijkbehoud en Ruimtelijke Ordening”.

Het tweede lustrum, 10 jaar VSW, was een onvergetelijke avond, in de Hillegondakerk met kaarslicht en orgelmuziek en het historische uitstapje ver terug in de tijd, namelijk „De lage landen toen”, het verhaal van Hillegersberg in de prehistorie door prof. dr Louwe Kooijmans.

Maar ook de expositie „100 jaar Raadhuis” over de historie van het pand C.N.A. Looslaan 1 heeft mij veel werk maar ook genoeg verschaft, terwijl vooral „De oude wijk bijeengebracht” met een verzameling van 'verspreid werk' - schilderijen van onze wijk uit particulier bezit - en geopend door Roel den Dunnen, een gebeurtenis was die lang in het geheugen zal blijven hangen.

Al met al slechts plezierige herinneringen, de inhoudelijke kanten van het werk, maar ook de intermenselijke relaties. Ik kan alleen maar terugkijken op een genoegelijke periode.

Ik wil graag een ieder bedanken voor de plezierige wijze waarop wij vele jaren met elkaar hebben gewerkt, ik hoop - zij het op een andere wijze - nog lange tijd mijn bijdrage te kunnen leveren, en ik draag met vertrouwen het roer over aan degene die U als mijn opvolger hebt gekozen, Piet Mulder."

□ IN MEMORIAM DE NASSAUKERK □

DE GEREFORMEERDE KERKEN VAN TERBREGGE, HILLEGERSBERG EN SCHIEBROEK

In april 1992 is de Nassaukerk aan de Kleiweg afgebroken. Het slopen van een gebouw is eigenlijk altijd een trieste zaak: het bouwen en gebruiken is gepaard gegaan met vreugde en verdriet, met vetes en vredes. Voor een kerkgebouw geldt dit in sterke mate: velen hebben zich met de bouw bemoeid, en nog meer mensen hebben hun vreugde en verdriet daarheen gebracht, er hun hoogste gevoelens beleefd en soms ook er hun vetes uit- en vredes bevochten.

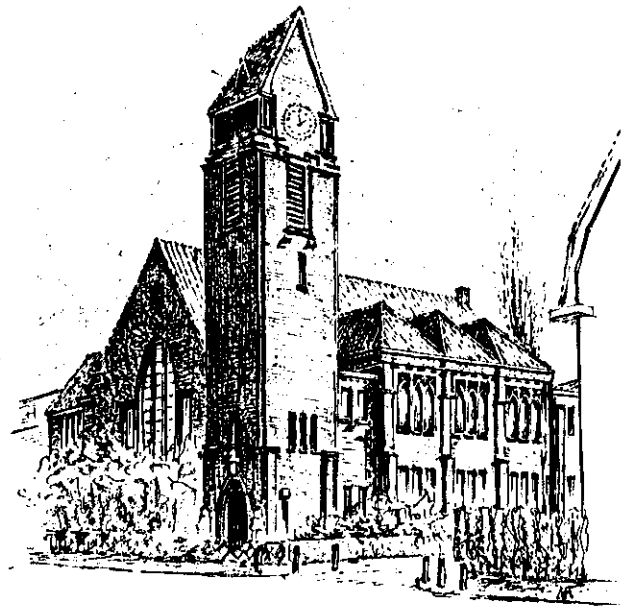
Maar een vereniging als de VSW beperkt zich meer tot de architectonische en stedenbouwkundige aspecten, de buitenkant. In deze opzichten is de sloop jammer: het kerkgebouw was naar de VSW-inventarisatie 'beeldondersteunend', wat wil zeggen dat het toch wel interessante architectonische kwaliteiten had, en dat het in de straatwand een waardevol accent gaf. Het meest spijtig is de sloop echter in cultureel-historisch opzicht: de Nassaukerk was het enige, zij het niet zo sterke, voorbeeld in Hillegersberg en Schiebroek van de gereformeerde bouwtrant in de twintiger /dertiger jaren. Om dat nader aan te geven is het nodig even in de Nederlandse kerkgeschiedenis te duiken; overigens is deze sloop, alsmede het honderdjarig bestaan van de Gereformeerde Kerken in Nederland ook een goede aanleiding om alle gereformeerde kerken in onze Deelgemeente eens te bezien.

KERKGESCHIEDENIS

a) de hervorming

Omstreeks een duizend jaar was in West-Europa de Kerk, het Christendom, identiek met de Rooms-Katholieke Kerk. Aan het eind van de Middeleeuwen kreeg men een andere kijk op de wereld, en mede in verband daarmee vonden velen dat in die Katholieke Kerk misstanden bestonden. Na 1500 traden de kerkhervormers op; Luther was de belangrijkste, maar de radicalere Calvijn kreeg onder andere in de Nederlanden de meeste aanhang. Hij zette de meeste kerkelijke tradities en overleveringen over boord en wilde zich maximaal oriënteren op alleen maar de Bijbel. Op deze wijze ontstond rond 1570 een 'opnieuw ingerichte' kerk, veelal de 'gereformeerde' kerk genaamd, of met een goed Hollands woord de 'hervormde'. Deze twee woorden werden gedurende de 2½ eeuw doorelkaar gebruikt; er was nog geen betekenisverschil, al won 'hervormd' geleidelijk aan populariteit.

Een groot probleem na de hervorming was onmiddellijk hoe het 'Oude Boek'

moest worden uitgelegd. De 'rekkelijken, Arminianen, Remonstranten stonden tegenover de 'preciezen', Gomaristen, contra-remonstranten. De 'godsdienst-twisten' van 1603-1619 werden door de meer 'preciezen' gewonnen; de verliezers stellen echter vaak nog prijs op de volle naam Remonstrants-Gereformeerde Broederschap, hoewel er in hun theologie geen spoorje gereformeerd volgt volgens de hedendaagse betekenis zit.

De hervorming heeft een beperkte invloed gehad op de kerkebouw. De hoofdzaak van de kerkdienst verplaatste zich van het katholieke heilige gebeuren rond het altaar naar de calvinistische aandacht rond de preekstoel. Er zijn in den lande enkele tientallen, veelal achtkantige, koepelkerken gebouwd, waarin de kansel centraal staat. Het aangepast gebruik van overgenomen katholieke kerken heeft echter de oude kerkebouwtraditie in stand gehouden. Ieder kind tekent een kerk spontaan als toren, schip (met min of meer gotische ramen) en koor; in feite is daarbij het schip, de kerkzaal het belangrijkste. Sommige kerken, zoals de doopsgezinde 'vermaningen', bestaan alleen maar uit dat schip, eventueel met een tierelantijntje dat aan een toren herinnert.

b) de afscheiding

Een tweehonderd jaar lang gebeurt er niet veel op theologisch gebied; wel wordt de Hervormde Kerk geleidelijk veelvormiger van aanvaardbare geloofsrichtingen. Met name komt na 1800 het 'Modernisme' op, waarmee gepoogd wordt geloof en wetenschap op één lijn te brengen. Dit is sterk tegen de gevoels van de orthodoxen. In 1834 komt het tot een uitbarsting: dominé de Cock in Ulrum (Gron.) scheidt zich van de Hervormde Kerk af. Dit geeft heftige beroering, en is tegen het zere been van de overheid die de Hervormde Kerk toch nog als een staatskerk wil zien. In het nabijgelegen Zuurdijk zal een 'modernistische' dominé preken; een overgrootvader van mij en zijn makkers wachten buiten de kerk tot de preek begint, lopen dan op de kansel toe en roepen: „Wolf! Kom af!!” (wolf in schaapskleren, verrader, verdwijn van de preekstoel!). De aanwezige marechaussee arresteert de actievoerders.

De afgescheidenen richten hun eigen kerkgenootschap op, de Christelijk Gereformeerde Kerk, die zich baseert op de beginselen uit 1619 en de oude naam omhelsd. In feite is deze een federatie van plaatselijke kerken, terwijl de Nederduits Hervormde Kerk een eenheid van plaatselijke gemeenten is. De afscheiding vindt overigens lang niet overal plaats; aan Hillegersberg gaat het voorbij. Dat is ook het geval met de 'Doleantie' van 1886, wanneer Abraham Kuyper met de zijnen de vrijzinnige lijn van de Synode betreurt ('doleert'). In 1892, precies honderd jaar geleden, stappen de Dolerenden uit de Hervormde Kerk, en vormen met een groot deel van de Afgescheidenen de Gereformeerde Kerken in Nederland. De andere afgescheidenen blijven hun Christelijk Gereformeerde Kerk behouden.

De kerkgebouwen van de gereformeerden uit deze tijd zijn bepaald lelijk te noemen. Dat zal vooral gekomen zijn omdat zij vonden dat de Kerk weliswaar in de wereld, maar niet van de wereld was, en het uiterlijk van het kerkgebouw er dus niet veel toe deed. Daarnaast is van belang dat de gereformeerden bestonden uit 'kleine luiden', die zich grote offeringen moesten getroosten om in de kerkelijke (en schoolse) noden te voorzien. Dit is zeer in tegenstelling tot de (meer in goede doen geraakte) katholieken, die zo van 1880-1910 juist zeer triomfalistische kerken bouwen. Een opmerkelijke toevoeging van de gereformeerden aan het kerkinterieur is de galerij, de zitgelegenheid op de eerste verdieping. Ongetwijfeld een oplossing uit geldgebrek; het is mij onbekend in hoeverre dit is afgekeken van de synagoge, waar de vrouwen vanaf de galerij de mannendienst op de begane grond konden/kunnen gadeslaan.

TERBREGGE

Ook de Doleantie leidt in Hillegersberg niet tot een breuk; we krijgen de indruk dat Hervormd Hillegersberg (en Schiebroek) braaf, deugdzaam en midden-orthodox is, waar respect voor gevarieerde gevoelens bestaat. Toch zijn er in de hechte gemeenschap van Terbregge mensen die de Hervormde Kerk van Hillegersberg 'nagenoeg vrijzinnig en liberaal' vinden. Nog heden ten dage is men in Terbregge zwaarder op de hand dan elders, gezien bij voorbeeld de verscheidene Hervormde verenigingen die daar nog steeds bestaan, terwijl soortgelijke verenigingen in Hillegersberg en Schiebroek inmiddels verdwenen zijn. Een aantal Terbregse gezinnen gaat over naar de Gereformeerde Kerk. Zij kerken in Kralingen (als ze langs de Hoofdweg wonen) of in Rotterdam, een hele afstand.

Op 10 juli 1898 wordt in hun midden de 'Gereformeerde Kerk van Hillegersberg' geïnstitueerd; deze omvat ca 12 gezinnen met een 20 belijdende lidmaten en in totaal een 60 à 65 leden. Langs de Terbregse Rechter Rottekade, ongeveer ter hoogte van nummer 121, stond een driedubbele woning. In de middelste woning huisde een meneer Maisberg, die in feite de leiding van de gereformeerden op zich nam. De zijwoning werd als kerk gebruikt. Toen de ruimte te klein was geworden, werd eenvoudig de achtermuur verwijderd en er een afdak geplaatst. Na een handvol jaren was er weer behoefte aan een grotere ruimte: er werd (voor f675,-) een 300 m² grond gekocht ter plaatse van de Rechter Rottekade 127, waarop een houten kerkje uit Boskoop (f1600,-) werd herplaatst. In 1915 werd door een verbouwing het aantal zitplaatsen uitgebreid van 180 naar 220. Dit kerkje heeft tot 1930 dienst gedaan, toen het weer te klein en bovendien gevaarlijk bij stormwinden werd.

NASSAUKERK

In 1908 kwam het eerste gereformeerde gezin aan de Kleiweg te wonen. Dit geeft aan dat de gereformeerde kerk, afgezien van Terbregge, in Hillegersberg en Schiebroek een 'import-kerk' is. Vanaf 1923 hield 'Terbregge' diensten in het Kleiwegkwartier; per 1 januari 1926 werd de 'Gereformeerde Kerk van Hillegersberg-Straatweg' opgericht (en de 'oude' Kerk hernoemd tot 'Hillegersberg-Terbregge'). Al spoedig kon met de bouw van een eigen kerk worden begonnen, op de hoek van de Kleiweg en de Graaf Adolf van Nassaustraat. Architect was het lid van de gemeente A.C. Lengkeek (met medewerking van ene Hoekveen). De bouw, uitgevoerd door de firma Gebr. Later uit Nieuwerkerk, kostte f96.000, inclusief orgel en inventaris. Die bouw startte in november 1926; de 'eerste steen', boven het ingangspor-

taal in de toren werd in april 1927 geplaatst. De officiële ingebruikname vond plaats op woensdag 21 september 1927. Het orgel werd geleverd door de firma Spiering uit Dordrecht; zeer bijzonder is dat gedurende het hele bestaan van de Nassaukerk de heer H.W. de Wolff de vaste organist is geweest.

In de architectuur spreekt de gewijzigde opvatting van de gereformeerden ten aanzien van het kerkgebouw. Zo'n opvatting vertaalt zich via de invloed van de uit het kerkvolk voortgekomen bouwcommissie op de keuze van de architect en daarna op het bouwplan. In de twintiger en dertiger jaren paste het kenmerk om door het gebouw te laten zien waar de mannenbroeders voor stonden: de zware degelijkheid in de wereld. De kleine luiden zijn dan zover geëmancipeerd, dat er geld is om zich zo te manifesteren. Bij de Nassaukerk is dit maar ten dele gelukt vanwege de beperkte ruimte, maar de opzet is niet minder duidelijk.

Men zal ongetwijfeld trots zijn geweest de eerste kerk in het Kleiwegkwartier te bouwen; een extra stimulans voor het bouwen van een toren, waar de architectuur rond die tijd toch al dol op was voor publieke gebouwen. Een aardig punt hierbij is dat de burgerlijke gemeente Hillegersberg deze eerste toren in het 'dorp' Kleiwegkwartier van een uurwerk voorzag. In vrijwel ieder dorp is de toren van de hoofdkerk (zoals de toren van de Hillegondakerk in Hillegersberg) eigendom van de burgerlijke gemeente, omdat Napoleon deze nationaliseerde voor oorlogsdoeleinden (uitkijk- en seinpost). De gemeente kon via het torenuurwerk nauwkeurig de plaatselijke tijd aangeven (ieder dorp had vroeger zijn eigen tijd). Het uurwerk van de Nassaukerk is dan ook bij de sloop van de kerk verwijderd door de gemeente Rotterdam.

De Nassaukerk werd in juni 1988 gesloten en als gezegd in april 1992 ge-

sloopt. Men kerkt nu, na de kerkelijke herindeling, samen met de Hervormden in hun Oranjekerk.

WEER TERBREGGE

Ondanks de afsplitsing van het Kleiwegkwartier groeide de gemeente van Terbregge voort. Men zocht naar een passende uitbreiding; in het voorjaar van 1928 werd de gemeente Hillegersberg tevergeefs gevraagd naar een bouwmogelijkheid aan de Molenlaan. Het op gang komen van de bebouwing van het Molenlaankwartier zal hierin hebben meegeïspeld. In 1930 werd besloten een nieuwe kerk te bouwen ter plaatse van de oude, wat in 1931 werd gerealiseerd. De kosten waren omstreeks f31.000: een stuk minder dan de Nassaukerk! Wellicht heeft de wens naar een centraler gelegen gebouw tot een goedkope constructie geleid. Helaas hebben we de architect van de kerk (nog) niet kunnen achterhalen. Dat is jammer, want deze kerk toont een totaal ander, modern beeld. Een 'gereformeerd' karakter is er nauwelijks aan te vinden, de dertiger jaren

des te meer. Het kerk-karakter is, naast het overheersende dak met de dakkapellen achterop, terug te vinden in het uiterst rudementaire torentje, dat toch sterk spreekt door de opgaande lijnen op de voorgevel.

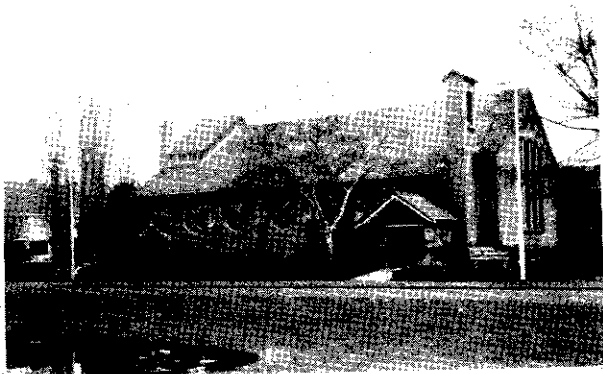
Dit 'beeldondersteunende' gebouw heeft slechts tot 1960 als kerk dienst gedaan en huisvest nu een constructiebedrijf. Afgezien van de begane-grondverdieping heeft het gebouw echter zijn karakter behouden. Slechts de luifel, met het opschrift 'GEREF. KERK', is als essentieel element verdwenen.

Merkwaardig is dat deze kerk geen naam heeft gekregen; het was in de eerste helft van deze eeuw gebruikelijk geworden protestantse kerken een geografische naam te geven. Wellicht was het uit gewoonte, omdat het oude kerkje ook geen naam had.

MEIDOORNKERK

Wederom was, door de uitbreidingen van Hillegersberg en Schiebroek, het aantal gereformeerden zo toegenomen, dat op 3 januari 1937 de 'Gereformeerde Kerk van Schiebroek/Hillegersberg-Centrum' werd geïnstitueerd, die ruwweg als grondgebied het vooroorlogse deel van Schiebroek en Hillegersberg-dorp had. Aanvankelijk kerkte men in 'Arcadia' (dat men in 1957 aankocht en per 10 januari 1958 onder de naam 'Brandaris' als kerkelijk centrum in gebruik nam). Ook in Schiebroek wisten de gereformeerden de eerste kerk te bouwen: de Meidoornkerk uit 1940, aan de Meidoornlaan. Architect was de Schiedammer Jan C. Teeuw. De officiële 'eerste' steen is nog net van voor de oorlog (27 april 1940); de ingebruikname volgde later in het jaar.

Het 'beeldbepalende' gebouw is onmiddellijk herkenbaar als protestantse kerk; een typisch gereformeerd karakter is er moeilijker aan af te lezen. Het 'zware' van de voorgaande decennia ontbreekt er aan; men zou er een moderne ontwikkeling van de negentiende-eeuwse 'Afgescheiden' kerken in kunnen zien.

Zou dit een afspiegeling kunnen zijn van het strenger in de leer zijn dan in Hil-

legersberg, wat leidde tot de later te noemen moeilijkheden?

De Meidoornkerk is, na de kerkelijke reorganisatie, op 31 januari 1988 voor de eredienst gesloten en sindsdien, na een inwendige verbouwing, in gebruik als rouwcentrum 'de Meidoorn'.

SALVATORKERK

In 1959 was de kerk aan de Rotte al weer te klein, onder andere wegens de bouw van 110 Morgen (hoe wonderlijk liepen de kerkelijke grenzen!). Nu kon de kerk van Hillegersberg-Terbregge de

sprong naar het Molenlaankwartier maken; aan de Mozartlaan werd de Salvatorkerk gebouwd. Een nieuwe trend in protestants Nederland: het kerkgebouw krijgt een getuigende naam (Salvator = Redder). De architect is Henk Sutterland, afkomstig uit Overschie en 'uit een goed gereformeerd nest' (zoals hij zelf zegt). Op 3 juni 1959 werd de eerste paal geslagen, en op 7 september 1960 werd het complex in gebruik genomen. Hier komt een andere nieuwe tendens naar voren: men bouwt niet meer alleen een kerkzaal met het minimaal nodige toebehoren (zoals een consistoriekamer), maar er komt een zalencomplex bij voor kerkelijke en ook andere doeleinden.

De kerk heeft geen uitgesproken karakter, maar is nog duidelijk gereformeerd door zijn geweldig dikke, imponerende toren. Een toren die overigens geheel functioneel is: op de begane grond de ontvangstruimte, op de eerste verdieping het ingebouwde orgel en op de tweede verdieping de klokkestoel.

Het zuidelijk deel van Schiebroek werd in 1960 nog eens nadrukkelijk aangegeven als te behoren tot de kerk van Hillegersberg-Straatweg. Hier werd een tweede kerk gebouwd: de Vrededorstkerk, onder de architectuur van W. en B. Lengkeek en C. Hoekveen; ook in dit opzicht nageslacht van de Nassaukerk! De kosten bedroegen, inclusief de inventaris f475.000. Op vrijdag 26 juni 1964 werd

dit complex in gebruik genomen. De architectuur is stellig interessant, maar het 'zalencentrum' is zo dominant dat het kerkzijn er niet meer zo sterk aan opvalt, en zeker niet dat het hier om een protestantse kerk, laat staan om een gereformeerde, gaat.

EN VERDER

Op 1 januari 1972 fuseerden 'Schiebroek' en 'Straatweg' tot de 'Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Hillegersberg/Schiebroek', waarbij Hillegersberg-dorp overging van 'Schiebroek' naar 'Terbregge'. Afnemend ledental en groeiende financiële problemen waren de oorzaak dat achtereenvolgens de 'Brandaris' (1986), de Meidoornkerk (1988) en de Nassaukerk (1989) werden verkocht. Heel gereformeerd Schiebroek kerkt nu in de Vredevorstkerk, terwijl de Kleiwegwijk van deze kerk probeert samen met de hervormden door het leven te gaan.

DE LARIKSLAAN

In de tweede wereldoorlog ontstond grote beroering in de Gereformeerde Kerken: volgens sommigen trad de Synode in de 'leergeschillen' te gemakkelijk op. Dit leidde er toe dat dezen zich in 1944/'45 'vrij maakten' (van de genomen synodebesluiten); in vele kerken ging dit om een (vaak kleine) minderheid, zoals in Terbregge en Straatweg, soms betrof het een meerderheid (zoals in Schiebroek). De vrijgemaakten beschouwden zich als de werkelijke voorzetting van de oorspronkelijke gereformeerde kerken en 'bemanden' dus ook Gereformeerde Kerken van Terbregge, Straatweg en Schiebroek. Met moeite is afgedwongen dat de laatsten met de toevoeging 'postaal aan te duiden als onderhouden- de artikel 31 der Kerkorde' konden leven. In het bijzonder lag de situatie in Schiebroek moeilijk, waar synodalen en vrijgemaakten elkaar de Meidoornkerk betwistten. Men heeft echter een modus vivendi gevonden door beide groepen de kerk drie dagen per week te laten gebruiken en 's zondags de ene week de

ene groep 's morgens en 's middags vroeg een dienst te laten houden en de andere laat, en de andere week juist andersom. Dit heeft meer dan 10 jaar geduurd. Waarbij opgemerkt zij dat elders beide modaliteiten vaak onverzoenlijker tegenover elkaar stonden.

Ondertussen was Hervormd Schiebroek in 1954 begonnen met de bouw van de Goede Herderkerk; toen deze was voltooid was de hervormde kapel aan de Larikslaan 215 niet meer nodig. Toen dan ook synodaal Schiebroek de vrijgemaakten had uitgekocht, konden dezen de kapel eind 1956 aankopen en op 29 december 1957 in gebruik nemen. Als op 1 oktober 1972 de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van Hillegersberg-Terbregge, Hillegersberg-Straatweg en Schiebroek/Hillegersberg-Centrum zich verenigen tot de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Noord heeft deze Kerk een passend gebouw.

De hervormde kapel is gebouwd in 1941/'42 onder architectuur van J.N. Krijgsmann jr. uit Rotterdam. De voorkant lijkt dan wel bijna een woonhuis; na de verbouwing in 1975 onder architectuur van het kerklid D.J. Klamer is dit minder het geval door de aangebouwde entree. Overigens is er steeds wel wat met het gebouw te doen; 'oorlogskwaliteit' wordt dat wel genoemd. Een naam heeft deze kapel/kerk nooit gekregen.

Om oecumenisch te eindigen: in 1943 werd de R.K. Pauluskerk aan de oorspronkelijk 'Beukenlaan' geheten weg gebouwd. Een kapelaan van die parochie heeft toen gezegd dat de Beukenlaan wel Kerkenlaan mocht gaan heten, immers: bij het begin lag de Gereformeerde Meidoornkerk, in het midden zijn R.K. Pauluskerk en tegen het eind de Hervormde Kapel. Het werd evenwel Larikslaan.

J.J. Zanstra

WAARDEVOL LANDSCHAPPELIJK ELEMENT: STREKKADE

Dit landschappelijk element wordt bedreigd door steeds uitdijende illegale bebouwing op de strook tussen Strekkade en Voorplas; schuren, krotten en woonwagens worden jaar na jaar uitgebouwd terwijl hoge heggen, in totaal 400 m' alle uitzicht op de plas ontnemen.

De VSW en in het bijzonder onze Bergse Plassen Commissie klaagt deze toestand al jaren aan, zonder enig resultaat.

B & W van Rotterdam schreven ons „de aanwezigheid van de huidige opstallen te gedogen onder voorwaarden dat daaraan geen uitbreiding wordt gegeven" en dat aan de directeur van Bouw- en Woningtoezicht was verzocht „er nauwlettend op toe te zien dat geen nieuwe clandestiene bouwwerken worden gesticht".

Deze brief dateert van 21 januari 1980. In die twaalf jaar zijn een aantal opstallen vervangen, uitgebreid, zijn er nieuwe clandestiene opstallen gesticht en is er zelfs een woonwagen geplaatst. Wij constateren dat de gemeente in die twaalf jaar hier geen vinger naar heeft uitgestoken.

Gelukkig hebben we een nieuwe deelgemeenteraad die dit varkentje eens flink aan gaat pakken! Volgens de Beleidsnota 91-94, ad 5.3 'Bouwbeleid, illegale bouwwerken' vraagt het optreden ertegen een zorgvuldige benadering en dienen de belangen (van de clandestiene bouwers!) zorgvuldig te worden afgewogen, waarbij de mogelijkheden om clandestiene bouw aan te pakken, zullen worden onder-

zocht; als voorbeeld noemt de nota de Strekkade-oever. Dat is nog eens ferme taal.

Maar worden de belangen van de VSW, alsmede van de wandelaars op de Strekkade die zo graag een glimp van de Plas op willen vangen, mede afgewogen? Worden de belangen van allen die zo netjes zijn om bouwvergunning aan te vragen en zich daarvoor zeer veel moeite moeten getroosten, ook afgewogen?

Nota Bene: de gemeente stelt dat ze wel bevoegd maar niet verplicht is tegen illegale bebouwing op te treden en dat de rechter een gemeente bij zo'n optreden in het ongelijk kan stellen. Het lijkt erop dat je als je in Rotterdam iets wilt bouwen, het beste gewoon maar je gang kunt gaan en niets moet vragen. Uit het voorbeeld van de Strekkade blijkt dat er een goede kans is dat de eerste twaalf jaar de clandestiene bebouwing wordt gedoogd - maar desondanks kun je rustig uitbreiden - daarna worden pas de belangen afgewogen en tenslotte worden dan de mogelijkheden van aanpak onderzocht.

I N H O U D:

Uitnodiging Jaarvergadering
Excursie
Jaarverslag 1991
VSW kraakt „briljant" plan
De staat van enkele waardevolle gebouwen
Rapport van de Schildjescommissie
Hoe ver reikt doelstelling van de VSW?
Nieuw Schildjesreglement
Vouwblad Terbregge
Grindweg 680
Jaarrekening 1991 en begroting 1992
Afscheidsrede J. Fens
In memoriam de Nassaukerk
Waardevol landschappelijk element

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

1 Mw. L. Berger-Schut, Mw. S.M. Brand-
1 Nieuwenhuyzen, O.A.G. Ciolina, ir J.
3 Fens, L.J.A. de Haer, mr A. Mout, ir
7 P. Mulder, J.J. Zanstra
8
9 *****
10
11 **UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUW-**
12 **KUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-**
13 **SCHIEBROEK-TERBREGGE.**
14 Secretariaat:
16 Burgem. le Fèvre de Montignylaan 4
17 3055 LE Rotterdam-Hillegersberg
22 Telefoon: 010- 422 35 98
